СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXV. Ч. 227. Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 30. вересня, 1927. VOL. XXXV. No. 227. Jersey City, N. J., Friday, September 30 1927. THREE CENTS.

ПОЛОВИНА ГАЛИЧИНИ ЗАЛЯТА ВОДАМИ

А ОДНОМУ МІЛІОНОВИ УКРАЇНЦІВ ЗАГЛЯДАЄ ГОЛОДОВА СМЕРТЬ В ВІЧИ. РАТУЙТЕ НЕЩАСНИХ БРАТІВ В РІДНІМ КРАЮ І ШЛІТЬ НЕГАЙНО СВОЮ ЖЕРТВУ ЧЕРЕЗ:

OBYEDNANYE. P. O. Box 411. Philadelphia. Pa.

МЕКСИКАНСЬКІ ВІЙСКА РОЗСТРІЛЯЛИ 34 ФАНАТИЧНИХ КАТОЛИКІВ

КАТОЛИЦЬКИЙ СВЯЩЕНИК БУВ ЇХ ПРОВІДНИКОМ.

МЕКСИКО, 28. вересня. — Федеральні війска звели в стейті Халіско боротьбу з бандою католицьких фанатиків та спіймавши в битві 34 членів сеї банди, поставили їх на військовий суд, засудили на смерть і розстріляли. В битві згинуло трох федеральних жовнірів.

Як кажуть докладнійші подробиці очевидців, битв було дві. Перша битва розігралася коло міста Мескітеса; вона тревала 4 години, і вбито в ній 14 повстанців та взято в неволю двох. Другі втекли; з ними втік теж провідник, о. Седано, але їх спіймали й засудили на смерть.

Другу битву звели коло Портесуельо. Вона тревала три години. Проти війск станула тут банда з 250 повстанців. Ними командували: Альберто Парахас, Франц Льоса, Фльоренсіо Сарагоса й Ісус Нунесан. Федеральні війска їх розбили, і вони втекли в гори, лишаючи на побоєвищи 18 вбитих та богато ранених.

РАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ В ШКОЛІ.

СТУДЕНТИ ВИХОДЯТЬ НА СТРАЙК ЧЕРЕЗ ЧОРНИХ.

ШИКАГО, 28. вересня. — У понеділок почався тут у Емерсон Гай Скул страйк студентів, обурених на те, що до школи записалося кількох Муринів. Страйк обнимав що раз більше число студентів, поки не захопив коло півтора тисячі дітвори. Коли шкільна влада пробувала зломати страйк, за страйкуючими заявилися родичі. Се перенесло справу з школи на публичне форум та зробило з внутрішної справи школи політичну справу.

Страйкуючі студенти відбули кілька бурливих віч у школі, на яких постановили страйкувати так довго, поки всі 24 Мурини не будуть усунені зі школи. Шкільний заряд пробував викинути всіх страйкарів, але як на страйк вийшло півтора тисячі студентів, він мусів піти на уступства та згодився приняти діти назад та викинути Муринів.

Тепер знова Мурини пробували відбувати віча, протестуючі проти сих виступів білої товпи, але біла товпа нападала на віча та їх розбивала. Почування з обох сторін запалювалися до того, що уряд, побоюючися заворушень, покликав стейтову мілїцію для охорони мира.

ЧИ МОЗОК ЖІНКИ Є ГІРШИЙ ВІД МОЗКУ МУЩИНИ?

ЖІНКА ЗАПИСАЛА СВІЙ МОЗОК УНІВЕРСИТЕТОВИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ.

ІТАКА, Ню Йорк, 28. вересня. — Пані Гелен Ґарденер з Вашингтону записала в своїм тестаменті свій мозок місцевому Корнельському університетови з тим, щоби університет розслідив його як причинок до питання, чи мозок жінки є чим небудь гірший від мозку мущини.

Коли пані Ґарденер померла, її мозок відослано згідно зі сим тестаментом у медичний факультет сього університету, і професори власне оголосили вислід своїх розслідів над ним. Кажуть вони, що ані щодо ваги, обему, закрутів та богацтва так званої сірої матерії мозок сеї жінки не є нічим гірший від мозків мущин, які професори университету мали нагоду розсліджувати.

Як кажуть професори, мозкови пані Ґарденер тільки дорівнали, але його не перевисшили мозки, які є в університеті.

ПОЛЬЩА ДАЛІ ТОРГУЄТЬСЯ ЗА ПОЗИЧКУ В АМЕРИЦІ.

ХОДИТЬ ЇЙ ТЕПЕР О ДОЗВІЛ АМЕРИКАНСЬКОГО УРЯДУ.

ВАШИНГТОН, 28. вересня. — Польські представники добиваються тепер від американського уряду дозволу американським банкирам уділити польському урядови позички в сумі 70 мілїонів долярів, якої польський уряд буцімто потребує на вcталеннe курсу своїх гроший.

Департамент стейту має вже схилятися до уділення такого дозволу.

АДВОКАТИ ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ ПРОГИБІЦІЙНОГО ЗАКОНА.

ОДИН З КОШТІВ ПРОГИБІЦІЇ — ЩОДЕННІ ХАБАРІ НА 25 МІЛІОНІВ ДОЛЯРІВ.

НЮ ЙОРК, 28. вересня. — Нюйорська адвокатська палата розбирала на своїх зборах питанне прогибіції та великою більшостю заявилася за безпощадним поборюванием прогибіції як закона, наскрізь шкідливого для краю.

Адвокат Джан Вайс заявив на сих зборах, що американські бутлеґери платять урядникам за „протекцію" (захорону) денних хабарів на 25 мілїонів долярів. Се тільки один з коштів сього нерозумного закона.

Один з урядників зелізниці Ню Йорк, Ню Гейвен енд Гартфорд заявив, що до прогибіції всі кондуктори й машиністи були тверезі люди, а від прогибіції богато з них стало пити, через що число нещасних випадків на зелізницях зросло о 40 процентів.

ТАЄМНИЧІ БРИЛЯНТИ УБИТОГО АМБАСАДОРА МАЛЬЦМАНА.

БЕРЛІН, 27. вересня. — В родиннім палацу убитого при летничій катастрофі амбасадора Мальцмана на Шлеску находяться брилянти, що міняють свою краску, коли умре хтось з родини Мальцманів. Саме тепер відкрито пуделко з брилянтами й переконанося, що усі брилянти змінили свою краску з червоної на жовтяву. Послідний раз змінили брилянти свою краску у 1892 році, коли умер дідо Мальцмана.

СНІГ В КАНАДІ.

ВІННІПЕҐ, Ман. — У цілій західній Канаді похолодніло, а подекуди впав сніг і появилися приморозки. В. північній Альберті упав сніг а таксамо в Саскачевані й Манітобі. У Вінніпеґу падав сніг 19 вересня.

ВИБОРИ ДО ҐРОМАДСЬКОЇ РАДИ В ЧЕРНІВЦЯХ.

При виборах до громадської ради в Чернівцях, відбутих дня 4. ц. м. вибраний з соц.-демократичної лісти, яка осягнула 42% всіх голосів, Українець Василь Руснак, редактор „Боротьби", якого недавно лише випущено з тюрми.

ПРЕДТЕЧА ШЕРЛЬОКА ГОЛЬМЕСА.

На прилюдному місці в Лондоні (в Тіборн) повішено 24-го травня 1727-го року Джоната-на Вайлда. Йому прислугує назва Шерльока Гольмеса заперед 200 літ. Усім помагав у відшуканні украденого добра: князям, льордам, богачам і бідним. Улиці Лондону очищував із грабіжників і опришків, а неодного з них казав повісити. Попри цю ніби гуманітарну діяльність було знане, що Вайлд є сам протектором, ватажком опришків. Цілий Лондон поділено на округи і нікому не вільно було красти деінде, як лише у призначеній дільниці. Вайлд мав до розпорядимости рухомі злодійські відділи, що крали всюди, навіть у церквах, парляменті і на двірських балях. Вайлд робив так, що всі злодії мусіли повідомляти його про свої крадежі, а окрадені мусіли звертатися до нього за поміччю. Вайлд носив шпаду так як англійська шляхта. Вкінці його змова зі злодіями вийшла на яву і Вайлда покарали смертю. У вязниці написав передсмертну пісню, в якій жаліється на невдячність Англійців і каже, що ще жалуватимуть, що вбили його.

КРАКАЛІЯ ЗРІКАЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В КОРИСТЬ РУМУНІЇ.

Орган Кракалії „Хліборобська Правда" в передовиці з дня 14. серпня, договорився до таких великодержавних мудрощів румунського патріота: „Головно наша держава Румунія має інтерес в тім, щоби на Україні скінчилося панування совітів і запанував щиро демократичний лад. Це з тої причини також, щоби збутися сусіда Москаля, який підносить претенсії на Бесарабію, країну, яка своїми вибраними заступниками заявила свою волю прилучитися до Румунії. Тому, що українська держава за життя великого гетьмана України Симона Петлюри, заявила, що респектує волю Бесарабії і не має ніяких претенсій на цю країну, як також на прочі части румунської землі заселені Українцями, іс́нування української держави має величезне значіння для Румунії, яка-б мала в українській державі приятельку і союзницю, замісць ворожо настроєної Росії".

ПОВЕНІ НА БУКОВИНІ.

Черемош і Прут вилили й заляли цілий вижницький повіт. Вилив наступив несподівано в полудне і цему лишень можна завдячувати, що населення втікло з життям, але більш нічого, як лише життя, не було в силі забрати: лише декуди можна було вратувати худобу. Збір збіжа, засіви, інвентар пропали, дороги, мости, залізниці понищені. Досі начислено 40 трупів. Населенню грозить катастрофа.

ДО ТЮРЕМНИХ ВІДНОСИН.

З кінцем серпня перебував у Львові віцеміністер судівництва др. Цар. При тій нагоді він відвідав усі вязниці, які на вістку про приїзд міністра перевели раптово чистку і покращання відносин. Пан міністер відніс як найкраще враження, — так принаймі писала вся преса. Коли до нього зголосилася делеґація українських політичних вязнів, щоби представити справдішне своє положення, то судові власти так покрутили паном міністром, що він тільки пообіцяв делеґації, що колись ті відносини поправляться і він все розгляне. Треба додати, що три дні перед приїздом міністра в тій самій вязниці побито страшно українського політичного вязня Дзіся, одначе він про це не довідався. Українські політичні вязні видали з нагоди побуту міністра комунікат, в якому виказують фальшиве поінформування його про тюремні відносини.

КРАЇНА, В ЯКІЙ ЖІНКА МАЄ ВИЩЕ ЗНАЧІННЯ НІЖ ЧОЛОВІК.

В Авербайджані (Кавказ) етнографи відкрили племя Ясеніів, останків Аварів, що колись жили в тих краях. В тім краю жінка є вище поставлена ніж мужчина. Про виживлення родини має дбати жінка. Жінка сповняє не лише всяку домашню працю, але й займається ремеслом, а вироби свої продає сама на базарі. Люде, що сусідують із тим племенем, торгують виключно зі жінками, коли їх чоловіки остають постійно дома. Жінкам при праці помагають усе дівчата. Жінку, яка з трудом може виживити родину, вважають її землячки „нечесною". Ціле племя жиє в 150 „хатах" у скельних розколинах.

ХТО В ЦІЛІЙ ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА БУВ НАЙТОВСТІШИЙ?

Найтовстішим чоловіком на світі (і взагалі в історії людства) загально вважають нюйорського корінного торговця Едварда Брайда, що жив у 18-ім столітті. Прожив він лише 30 літ, а важив 308 кг. Знаний французький письменник Брілян-Саварен так писав про Брайда: „Бувало можна було його бачити на Бродвей Стріт, де сидів у величезному кріслі. Його ноги — здавалося — могли унести цілу церкву, а був високий лише на 5 стіп і 10 пальців, а що з усіх боків звисав з нього товщ, то мав також 5 стіп в обємі. Його пальці були такі товсті, як того римського цісаря, що то закладав собі на пальці нагрудники своєї жінки, наче перстені. Його рамена і литки були товсті завгрубшки цілого тіла людини середньої постави. Ноги його були наче у слона. В такому то стані проводив Едвард своє життя при вікні своєї низької кімнати. При цьому випивав подеколи склянку пива. Прохожі співчували цьому товстюхови".

РЕЄСТРОВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ.

Характерним явищем у відношенню до політичного життя в Польщі є приготовлений міністерством внутрішних справ проект закону про союзи й стоварищення. На підставі цього проекту всі політичні партії мусітимуть реєструватися і предкладати статут адміністративним властям. Вістря цього закону звернено передовсім проти опозиції, головно проти клясових партій. Цим проєктом хочеться відібрати опозиційним політичним партіям всяку можливість леґальної праці.

ЛЕТУН КЕННЕКЕ У БАҐДАДІ

НИНІ, СЕБТО У ЧЕТВЕР, ВИБИРАЄТЬСЯ ВІН У ДАЛЬШУ ДОРОГУ.

ЛОНДОН, 28. вересня. — Німецький летун Кеннеке разом зі своїми товаришами подорожі прилетів до Баґдаду, у краю Ірак. Звідси вибирається він у четвер рано у дальшу подорож.

Тепер вияснилася причина, длячого не було про нього ніяких вісток. По причині зіпсуття машини мусів він спуститися на землю, недалеко Мослямі, на північ від Алепо.

По направці машини літака механіками французької воздушної ескадри у Сирії, німецькі летуни вибрались у дальшу дорогу й прибули у середу рано до Баґдаду.

АМЕРИКАНСЬКІ ЛЕҐІОНАРІ У РИМІ.

БУЛИ НА ПРИНЯТТЮ У ПАПИ И ГУБЕРНАТОРА РИМУ ТА ЗЛОЖИЛИ ВІНЕЦЬ НА ГРОБІ „НЕЗНАНОГО ЖОВНІРА".

РИМ, 28. вересня. — Дві сотки американських леґіонарів були на авдієнції у папи римського, який благословив їх і їх вітчину Америку й висказав радість раз з того, що бачить тих, що причинились до побіди аліянтів, а також, що вони прийшли віддати поклін голові християнської церкви.

Від папи удались леґіонарі походом на гріб „Незнаного Жовніра", на якім зложили вінець з білих рож і далій з написом на ленті „Американський Леґіон". У поході леґіонарів брали теж участь американський амбасадор Флетчер і урядовці конзуляту. Вечером були леґіонарі на принятті у губернатора Риму, князя Потенціяні, де також відбувся музичний концерт у їх честь.

БОЛЬШЕВИКИ ПРОДАЮТЬ ДОРОГОЦІННОСТИ НА ЗАПЛАТУ ВОЄННИХ ВИДАТКІВ.

РОСІЙСЬКІ ДЕРЖАВНІ ДОРОГОЦІННОСТИ ПРОДАЄТЬСЯ У ВІДНІ.

ВІДЕНЬ, 28. вересня. — Виставлено тут на продаж російські державні скарби, предмети штуки та ріжне дороге каміння у заставничім заведенню, званім „Віденське Доротеум". Ті державні скарби привіз тут директор Доротеума, що саме у тій цїли їздив до Росії.

Совітські власти змушені є продавати ті скарби, бо потребують дуже грошей. Фінансовання китайської революції пожерло великі суми гроша й спричинило великий недобір у совітськім буджеті.

Буджет на слідуючий рік обчислено на 6 міліярдів рублів і через те треба буде піднести оподаткування населення, яке абсолютно не буде встані зложити стільки гроша.

БОСТОНСЬКИЙ СТОРОЖ ЗДУРИВ СОВІТСЬКИЙ СОЮЗ.

МОСКВА, 28. вересня. — Презідія Совітів приняла запросини на обхід тристаліття міста Бостону, який буде святкуватися у 1930 році. Совіти повідомили управу міста Бостону, що вишлють делеґацію на сей ювилейний обхід.

Управа міста Бостону сильно здивувалася одержанням такого повідомлення від Совітського Союза через те, що не висилала ще до нікого таких запросин. Як показується тепер, запросини на сей обхід вислав сторож одної бостонської друкарні Райян. Згаданий сторож назвав себе „організатором і президентом Світової Ліґи Міст". Він заявив зачудованим міським урядникам у Бостоні, що організує світову конференцію міст в часі обходу тристалітньої річниці міста Бостону. Райян сказав також, що він вислав подібні запросини ще й иншим державам, як Англії, Франції, Італії, Японії, Китаєви й Індії, а також многим містам у Злучених Державах.

ЕВГЕН ЧЕН ОЖЕНИВСЯ У МОСКВІ.

ЗВІНЧАВСЯ З ВДОВОЮ ПО СУН ЯТ-СЕНІ И ПЛЯНУЄ НОВУ КИТАЙСЬКУ РЕВОЛЮЦІЮ.

ЛОНДОН, 28. вересня. — Е. Чен, бувший міністер заграничних справ кантонського правительства, оженився тут з вдовою по „батькови китайської революції" Сун Ят-Сенови. Старі молодята думають перевести медовий місяць у Китаю, де наміряють викликати нову революцію. Е. Чен має бути одним з найревніших робітників Третього Інтернаціоналу у Китаю й має діставати великі субсидії на свою політичну діяльність.

ГРЕЦІЯ ЗАМКНУЛА БОЛГАРСЬКУ ГРАНИЦЮ.

ГРЕКИ ПОБОЮЮТЬСЯ, ЩО НЕРЕҐУЛЯРНІ БОЛГАРСЬКІ ВІЙСКА ВИКЛИЧУТЬ НЕПОРОЗУМІННЯ У ЮГОСЛАВІЇ.

АТЕНИ, Греція. — Грецькі власти замкнули греџько-болгарську границю в наслідок інформацій, що болгарські банди нереґулярних війск, звані комітаджі, приготовляються напасти на грецьку територію. Цілю їх нападу мало бути викликання непорозуміння між Грецією й Югославією.

Грецькі власти мали арештувати двох комітаджі й найшли бомби у їх пакунках. Власти заявляють, що арешти наступили в наслідок інформацій, що готується спроби висадити у воздух важніші будівлі в югославянській части Сальоник. Арештовано теж і одного комітаджі, що мав при собі бомби й револьвери. Він признався перед властями, що є комітаджі й що готовився висадити у воздух грецький канзулят у Білгороді й в инших югославянських містах, сподіючись, що тим чином доведеться до напружених відносин між Грецією й Югославією.

ТЕПЕР ПРИЙМАЄТЬСЯ ЧЛЕНІВ БЕЗ ВСТУПНОГО

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодинокє число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

КОЛИ МИ БУДУЄМО

Вказати на лихо в громадянськім, партійнім чи орґанізаційнім життю річ добра, потрібна і хосенна. Але це ще не все. Бо хто то в нас не критикує, хто не береться розвязувати найважнійші, прямо життеві питання нації. Хто тільки бував на вічах чи мітинґах, все те добре знає. Критикоманія це наша язва, яка, виказуючи по нашому звичаю тільки самі лихі сторони, відбирає нам самим ще ту дрібку запалу, який в нас тліє. Через те треба би припускати, що наші чільніші одиниці, особливо старші віком і досвідом, а сильніші знанием, знаючи ту лиху нашу сторону, будуть старатися своїм власним приміром наш нарід з тої хороби вилічити. Але в нас не так як в людей. Якраз хороба пустої критики поширена в нас особливо серед тих, що вважають себе провідниками, або хочуть, щоби їх за таких мали.

Бо от що за ціль тої критики, яку недавно тому можна було почути на однім публичнім відчиті, на якім вихвалювано під небеса европейську іміґрацію, а змальовано найчорнійшими фарбами американську, називаючи її безідейною, темною, яка запивається тільки муншайном та займається епископом.

Вже саме порівнанне нестійне. Порівнувати европейську українську політичну іміґрацію з американською, це абсурд, бо це два ріжні роди іміґрації. Коли тисячі нашої інтеліґенції, між якими є повно універзитетських професорів, публіцистів, учених і письменників, видали наукові книжки, заложили універзитет і т. п., то це цілком природне явище. Цего одначе не можна надіятися по американській іміґрації, бо тут таких людей нема, а тих кілька одиниць, що є, це капля в мори. А до того ті, що є, не побирають ніяких державних чи других субсидій і важко мусять працювати на прожиток. Тутешна іміґрація не виказує вправді духових здобутків, як не виказує їх іміґрація других народів. Наша іміґрація не є рівнож менш ідейною від других. Є вона може більш темною від других, але це вже не її вина. Свідома частина нашого громадянства є добра і ідейна, а коли що нищить її, то хиба та розкладова критика, якої в нас так богато.

Іміґрація наша рішучо поступила за останні роки в многім вперед. Якраз боротьба з рутенством причинилася дуже до освідомлення широких мас, а з боротьби о пошановання культу Франка вийшла наша іміґрація більш свідомою і поступовою. І як така взялася вона до орґанізації рідної школи в Америці, а навіть і до боротьби за свої права в церкві. Це все тільки початок. І хто цего не бачить, а до того нічим не причинюється до тих змагань іміґрації, а тільки на неї накидається, цей не будує, а руйнує наше життя в Америці.

Др. Остап Грицай (Відень)

НА ПЕРЕДОДНІ ЧЕТВЕРТОГО КОНҐРЕСУ ОБЄДНАННЯ

Комунікат Президії Обєднання Українських Орґанізацій в Америці про скликання IV-го Конґресу на день 26. жовтня ц. р., доводиться привитати заздалеґідь як новий доказ творчої живучости українського громадянства по тім боці океану та як важливу запоруку його стількиж невтомимої, щой доцільної праці во благо рідного народу. Сьогодня, коли наша прекрасна Земля розшматована на самі займанщини і мусить скрізь скорятися чужим панам і чужим наказам, коли ідеал справді вольної, самостійної і соборної України в суті речі не здійснений в нас ніде, а під варварським чоботом ляцького та румунського наїздника стоптаний ущерть, сьогодня, кажу, набирає такий **державно-творчий момент,** як Конґрес Обєднаних Українських Орґанізацій на вольній землі Вашинґтона, Лінкольна і Франкліна, першорядного значіння для всеї української суспільности і далеко поза межами Америки.

Бо всяка справжня державність — це врешті-решт не миропомазаний та вінценосний супостат з титулом царя, короля чи наказного, чужого народові гетьмана, і не полки тресованих рекрутів, званих салдати, а тісно обєднана **громада свідомих працьовників Рідного Краю,** не стероризованих наказами одного осібняка або принципами одної партії, затеж ведена всесторонним розумінням того всього, що являється найвисшим інтересом рідного загалу, **національних мас,** з погляду на змогу їх незалежного істнування. З цього погляду може й не важно нам, Українцям, нарікати сьогодня на те, що в нас нема одного великого провідника, нема своїх Масариків та Муссолініїв, нема отже одної залізної руки, що в силі булаб повести нарід з нетрів неволі, тюрми та кріміналів простісінько на вершини власної держави. Великі провідники в історії народів не являються ніде й ніколи принагідними, випадковими появами. Вони є здебільшого сумою, завершенням довгостолітнього духового розвитку в лоні національних мас, і як такі є виразниками збірної праці цілого ряду довгих поколінь. Позаду Масарика на відсталь довгих століть бачимо вже в епоху захланного Рудольфа зі злочинного роду Габсбурґів такого героя, як чеський король Оттокар. Далі великого Івана Гуса, героя Жижку і його нечувано хоробрих Таборитів. А далі тих 24-ох чеських революціонерів-патріотів, що після бою під Білою Горою (1620 р.), по наказу габсбурського різуна Фердинанда II. пролили свою кров на катівськім шафоті у Празі пропамятного 21. червня, 1621. І великого вчителя й патріота І. Коменського, а попри нього, в XVIII. ст. Ґелязія Добнера. Вкінці, в наших часах, ряд тих славних чеських учених, діячів і патріотів, імена яких надто відомі всім, щоб їх тут ще раз вичислювати. І такий самий ряд великодушних представників визвольної національної ідеї бачимо перед Муссолінієм в Італії, починаючи вже з боротьбою Медіоляну проти німецьких завойовників (XII. ст.), кінчаючи геройською постаттю Джюзеппе Ґарібальді. З другоїж сторони годі не зазначити, що в важних історичних моментах, в яких в даного народа нема визначних провідників, люде другорядного значіння, які намагаються захопити провід у свої руки передовсім з жадливости влади та пересадної амбіції, тільки шкодять народові своєю невмілою або жедачою боротьбою, і щасливий тоді той нарід, що в слушний час пізнається на таких псевдо-провідниках і бере провід у свої власні руки. Таке зазначується нпр. у славнім визвольнім бою Еспанців проти грабіжника Наполеона (1808/1813 р.); у визвольній війні Греків проти Турків (1821/31 р.). Та в цілім ряді инших визвольних починів з нашого часу, зза чого й вільно сказати, що в даних обставинах тісно обєднана й доцільно зорґанізована **громада** в силі репрезентувати національний провід що найменше таксамо успішно, як і велика одиниця, а тут і там бргато всесторонніше, ніж вона.

Прообразом такого колективного, в найкрасшім розумінню цього слова громадянського проводу в нашім національнім життю є від перших своїх починів Обєднання Українських Орґанізацій в Америці. І тому IV-ий Конґрес повинен стати новою пропамятною датою в історії його розвитку.

Не місце тут і не моє завдання наводити подрібно те все, що зробило досі і робить безпереривно в користь загалу, во благо національної справи наше Обєднання. Це є загально відоме. Тут я хочу вказати тільки на могутню **моральну підойму,** якою стала для всього українського загалу діяльність Обєднання передовсім в його повній взірцевої характерности боротьбі за народні святощі України, оплюгавлювані в Америці Назаруками та найчорнішою реакцією, репрезентованою тепер на американськім ґрунті еп. Богачевським і його прислужниками. Сьогодня всяке, в великих розмірах зорґанізоване **забороло ущерть національної, ущерть демократичної та вщерть свобідної, духом найширших мас громадянства надиханої думки** — це народня цінність, народний скарб, дорожший ніж коронований супостат в подобі гетьмана та армія обезволених рекрутів. А таким заборолом для поневоленої України хотіло стати Обєднання з самого початку свого істнування, і **повинно ним стати у ще ширших, ще ширші маси свойого громадянства в Америці займаючих розмірах, ніж досі.** З чотирох малих кантонів повстала колись то вольна, славна Швайцарія, незрушима й досі своїм несхитним, демократичним ладом, прибіжище вольної думки для всього світа, хоч і які маси хижацького, важко узброєного лицарства насилали габсбурські ненажери на швайцарських оборонців рідного краю. А хто з нас може тепер сказати, що в силі витворитися в майбутньому з такого національного завязку в нас, як нинішне американське Обєднання? Майбутне — цеж епоха визвольних, суверенних, від нікого, тільки від свойого самовизначення залежних національних мас. Пережилися царі, королі й диктатори. Перегнили царські престоли. Роля наказного імперіялізму завойовників в історії людства кінчиться. А гряде давно вимріяна епоха вольного життя вольних народів, без хлопа й пана, затеж на почві всенародньої, громадянської орґанізації. Орґанізації, в якій кожна людина має своє місце й голос по мірі своєї громадянської свідомости та свойого жертвенного труду для загалу. В цьому — на мою думку — найглибша основа державности майбутнього, і тільки під прапором цеї державнотворчої ідеї, виходячої з ущерть обєднаних і щонайдоцільніше зорґанізованих національних мас повинен IV. Конґрес Обєднання зґуртуватися до своєї праці і встановити її провідні лінії й на будуче, особливо в боротьбі проти реакції, безхарактерности та байдужности в народі.

Адже таке розуміннє національної державности зазначується в нас сьогодня вже і в селянських колах. Це бачиться хочби з прегарних слів селянина Якова Остафійчука, поданих недавно в „Свободі" (з 23/VIII.), з нагоди обговорення промови цього референта на освітньо-кооперативнім зїзді Гуцульщини в Косові. Коли Остафійчук на питання, що таке національний орґанізм, відповідає, що є це „**всі** національні партії, **всі** верстви і стани нашого народу, а зокрема **кожний член нації,** в якого бється українське серце та в якого жилах пливе українська кров", і коли він зазначує, що наша праця має носити загальнонародний характер, а не стояти під впливом якоїнебудь верстви чи там партії — то й тут є відгук тої **соборности національних сил,** зорґанізованих в напрямі одної цілі, одного завдання, одного ідеалу, якої треба необхідно, коли наші культурно-визвольні змагання мають увінчатися колись справжнім успіхом. **Соборна Україна, це в нас покищо тільки мрія. Але соборна праця для України це щось, що змоглиб ми при добрій волі досягнути в кожному часі, колиб наші орґанізаційні гурти ставали на пзтформу безумовної демократії, колиб закинули раз на все партійну завуженість, партійну кириню та партійну диктатуру — а за те спрямували всі свої сили в напрямі одноцільного обєднання 40-міліонових мас українського народу.** Кордони і простірні відмежения не повинні бути нам при тім ніякими перепонами. Ген понад моря й понад гори мають собі сини й дочки України подати руки до одної, незрушимої як залізний мур злуки во імя визволення Рідного Краю з ярма всіх чужинецьких займанщин, усіх чужинецьких наказних влад. Повинні склмкувати конґреси обєднання в усіх середовищах нашої Землі, і могутнім здвигом національних жертв підготовлювати тривкий реальний ґрунт під велике діло національного визволення. Намічення можливости й форми такого всесторонного обєднання народніх мас усеї України — це теж одно із завдань американського Обєднання, що його воно певне зможе сповнити, коли орґанізаційний устрій в самій Америці буде завершений, як слід. Зрештою я думаю, що IV. Конґрес до питання розбудови сотвореної собою організації займе по мірі своєї програми відповідне становище.

Так можна надіятися, що наради ідучого Конґресу Обєднання закріплять з усею енерґією всі дотеперішні досягнення і розкриють що найширший шлях до дальшої праці в дусі наших визвольних та державно-творчих змагань. І в дусі тої чудової, в історії нашого народу небувалої **жертвенности на національні цілі,** зорґанізовання якої належить до найкрасших подвигів американського Обєднання та українського громадянства в Америці взагалі. А саме сьогодня сотворила страшна повінь в Галичині тисяч нових потреб з цього погляду.

Та в єдности сила й перемога. Але не в єдности малих гуртів, а в єдности всіх мас народу!

„Неправда — не просвіта"!
М. Драгоманів.

Осип Думін.

ДО ІСТОРІЇ ПОВСТАННЯ ОТ. ЗЕЛЕНОГО ПРОТИ ДИРЕКТОРІЇ У. Н. Р.

В 172 числі „Свободи" з дня 27 [illegible] с. р. поміщено статтю п. Василя Боброва п. з. „[illegible]", в якій автор описує повстання проти Директорії в січні 1919 р.

Автор начинає свою статтю загальним оглядом тодішнього положення на Україні, далі переходить до характеристики от. Зеленого, подаючи мнимі причини його повстання проти Директорії а кінчає її описом походу експедиційного відділу з Києва на Трипілля, який зліквідував затію от. Зеленого.

Стаття п. Боброва не позбавлена історичного інтересу, навпаки, автор її, сам учасник походу проти повставших Трипільців, заповняє одну з численних люк в історії української визвольної боротьби. Та стаття, хоть, як кажу, не позбавлена історичного інтересу, в загальному не може служити причинком до української воєнної історії тому, що вона написана на загал тенденційно, а описані в ній події не всюди згідні з правдою.

Зачну від характеристики от. Зеленого. Автор статті про Зеленого пише дослівно так: „Зелений пішов проти влади і смішно стає тепер почути від когось, що Зелений був герой. **Ніколи він ним не був і бути не міг. Він був бандитом, як Махно, Семесенко, Янгол та низка инших, за яких упав Петлюра від руки жидовина".** (Підчеркнення автора).

Правда, от. Зеленого можна осуджувати, бо він й зробив не один промах, але сумніваюсь, чи історія зачислить саме Зеленого до галерії бандитів, як се без пардону робить п. Бобрів. Зрештою, осуджуючи навіть от. Зеленого, не розумію, чому автор причепив сюди Петлюру і жидовина, коли одно з другим, себто повстання от. Зеленого зі смертю от. Петлюри не стоїть в ніякому ані безпосередньому ані посередньому звязкові.

Та вкінці характеристика от. Зеленого і кваліфікація його в бандити се діло автора, се його особистий погляд, при чому зазначую, що погляд далеко неоправданий, і для історії воно менш важне, зате подані п. Бобровим факти се діло зовсім друге.

Перейдім ще до причин, які викликали зеленівське повстання проти Директорії У. Н. Р.

Шан. автор говорить так: „Я не знаю, чому Зелений був невдоволений... Пізніше говорили, що Зелений, ображений тим, що від нього забрали Дніпровську дивізію, рішив поміститись на Петлюрі..."

Не знаю, звідкіля автор має такі інформації, що от. Зеленому хотіли відібрати команду над Дніпровською дивізією, але знаю те, що се причиною повстання не було. Після інформацій самих-же Трипільців мені відомо, що найбільш невдоволення серед них викликало недодержання обіцянки от. Петлюрою. Трипільці-Зеленівці розповідали, що в часі боїв за Київ от. Петлюра дав їм слово по здобуттю Києва впустити їх туди і дозволити три дні „погуляти", чого не зробив опісля. Дальше, причиною невдоволення Зеленівців (Дніпровців), (а не от. Зеленого) був наказ виїхати на фронт в Галичину під Львів. Се щодо невдоволення зеленівських „мас", що-ж дотичить невдоволення самого от. Зеленого і його штабу Директорією, се питання більше складне і його моглиб вияснити тільки ті люди, які стояли тоді на чолі української армії, а передовсім начальник штабу „Осадного Корпуса С. С. „полк. Мельник, який довший час вів по телеграфу з Зеленим переговори. В кождому случаю, на скільки мені відомо, про відібрання Зеленому Дніпровської дивізії не було мови, а конфлікт Зеленого „з Києвом" розвивався на підложу — політичному. Зелений, як відомо, підпав під вплив укапістів, а пізніще большевиків і став під Києвом рішучо на їхній „плятформі".

Небезпеку зеленівського повстання, якого центром стало Трипілля, для частин армії У. Н. Р., що боролись проти большевиків на Полтавщині, автор оцінив вірно, але знова твердження, що Зелений „мав майже усю Дніпровську дивізію, може в двайцять тисяч багнетів..." є дещо і не точне і перебоpщене.

Перш за все Дніпровських дивізій було дві: одною, під Києвом, командував от. Зелений а другою от. Данченко, отже Зелений з Борщагівок відвів в Трипілля обидві дивізії (тільки незначні відділи з тих дивізій поїхали під Львів), а автор говорить про одну дніпрівську дивізію, — се раз. А друге, в руках Зеленого, по переході до Трипілля, з двох дивізій осталося не більш як шість курінів піхоти, коли числити по 1000 крісів на курінь, то не більш як шість тисяч крісів, один „курінь", а справді одна сотня кінноти і 2 до 3 сотні скорострілів і те все.

Що воно справді так було, п. Бобрів знає добре, і певно пригадує собі, що під Обуховом ми мали до діла вправді з противником, який чисельно був більший від нашого експедиційного відділу, але в кождому случаю не з противником, який числив 10 тисяч крісів. А під Обуховом експедиційний відділ повинен бувби по представленню п. Боброва мати до діла щонайменш з 10 до 15 тисячами Зеленівців, коли узглядните се, що часть, хай, кажу, пять тисяч Зеленівців стояло в м. Германівці проти другого нашого експедиційного відділу, який вийшов був проти Зеленого із Білої Церкви. І колиб був Зелений в Обухові мав проти нас не 10—15 тисяч крісів, а пять тисяч, то експедиційний відділ, який числив 1480 люда всего разом з перевязочним пунктом і обозом, ледви чи бувби встоявся.

В третьому розділі своєї статті автор описує приготування і похід проти Трипілля, і сей власне розділ аж кипить від неточностий і в многих місцях подані факти зовсім розминаються з правдою, які я хочу в тому місці справити.

Для обяснення замічу, що я був призначений штабом І. Дивізії С. С. командантом експедиційного відділу проти от. Зеленого і очевидно цілий перебіг сеї виправи мені добре звісний.

Своє оповіданнє автор починає тим, що в ночі дня 20 січня 1919 одержав він наказ прибути до штабу „Особого Ударного Корпусу". Цілий сей корпус складався всего з чотирох сотень, з котрих перша числила 200 крісів а прочі три, разом взяті мали 150 крісів. Автор був командантом 1-ої сотні. Всі ті чотири сотні творили курінь, на чолі якого стояв хорунжий (представлявся однак як отаман) Голуб.

В штабі відбулася нарада, як ліквідувати повстання Зеленого.

„Наскільки я памятаю — говорить п. Бобрів дальше — вирішили тілько, що чотири сотні „Особого Ударного Корпусу" відправляється в розпорядження сотника Січового корпусу Думіна. З тим я лишив штаб. Збори були не довгі. На рано ми були на дворі 1-го полку Січових Стрільців. Цілий день 21-го січня ми товклися без ладу в касарнях на Львівській. І в вечері всіх старшин закликано на нараду до сотника Думіна... Ознакомивши (пропущено слово нас. — О. Д.) докладно про наше завдання сотник Думін наказав чекати в касарнях до рана, **а на рано ми, мовляв, погрузимося на авта, щоби несподівано заскочити Зеленого".** (Підчеркнення моє. — О. Д.).

Так представляє п. Бобрів приготування до походу проти Зеленого.

Заки перейти до того моменту коли курінь от. Голуба опинився в касарнях 1-го п. п. С. С., поставлю шан. авторові одно питання, а саме, як розуміти се речення в його спомині: ...„вирішили тільки, що чотирі сотні „Особого Ударного Корпусу" відправляється в розпорядження сотника Січового корпусу Думіна.

Чи се розуміти в той спосіб, що штаб О. У. К. сам рішав про те, чи його курінь має брати участь у поході проти Зеленого, а коли так, то чи штаб О. У. К. міг евентуально рішити не брати участи в ліквідації зеленівського повстання?

Всякий читач, коли прочитає, що в штабі О. У. К. „йшла нарада, як ліквідувати виступ Зеленого", а дальше на нараді запало рішення вислати в моє розпорядження чотири сотні, набере переконання, що штаб О. У. К. міг відказатись від походу проти Зеленівців-повстанців.

Для інформації-ж знова подаю факт, що дня 20 січня в полудне я одержав від начальника штабу І. Дивізії С. С. полк. Мельника наказ (Оперативний наказ ч. 3), в якому було сказано, що в ліквідації зеленівського повстання візьмуть участь такі то а такі частини, а між ними і курінь О. У. К., отже штаб О. У. К. не міг нараджуватись над ліквідацією виступу Зеленого, бо се вже було рішене штабом І. Див. С. С. Се моя особиста думка, а може шан. автор знає в тій справі щось иншого.

Я зі своєї сторони знова постараюсь обяснити, чому курінь з О. У. К. „товкся без ладу" — як каже п. Бобрів — по касарнях 1 п. п. С. С.

Діло в тому, що коли дня 20 січня в полудне полк. Мельник передав мені згаданий вже Оперативний наказ ч. 3., то як дату виходу з Києва в напрямі Трипілля назначив день 21 січня.

Я обзнакомившись з наказом, прийшов до переконання, що виправу на Трипілля годі зорґанізувати в протягу яких 18—20 годин. По моїй думці експедиційний відділ треба було перш за все заосмотрити в харчі, далі ще раз повідомити всі частини, які у поході мали брати участь, коли і де вони мають явитися, а вкінці треба було плян сеї операції обговорити зі старшинами і тому попрохав я полк. Мельника, щоб він дозволив відложити вихід на Трипілля з 21. на 22. січня, на що він і погодився.

Супроти того закид п. Боброва на товчення без ладу є неоправданий, бо один день, а саме 21 січня, коли курінь от. Голуба сидів в касарнях, п. п. С. С. був заповнений працею над тим, щоб инші частини приготувати як слід до виправи.

Переходжу тепер до найгрубшої помилки, якої допустився свідомо чи несвідомо автор статті „Зустрічі та портрети", а саме до призначення авт, які виїхали з експедиційним відділом на Трипілля.

(Конець буде).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЧИ БУЛО ЧОГО ОБРАЖАТИСЯ?

От і посипались дописи за дописями в справі бизнесменів. А прецінь, „вовка з ліса" викликали таки вони самі. Наші бизнесмени жалуються на український загал, що він не виконує клича: „Свій до Свого!", а громадяни знова нарікають, що бизнесмени не попирають як слід народної справи. І я забрав голос та стягнув цілу бурю в свою сторону з боку українських бизнесменів, які доводять, що закиди, подані в моїй дописи, я розтягнув на весь загал українських бизнесменів. А в моїй дописи стоїть чорне на білім: „Сподіваюся, що українські бизнесмени на здоровій почві не прогніваються на мене за мою допись, а навпаки, в ній побачуть потвердження правильности свого поступовання"... Та вони того мабуть не добачили. О скільки мені Шан. Редакція Свободи позволить, я коротко зясую відповідь тим всім бизнесменам і зачну таки з думок гр. Ковальчика, бо його закиди українському загалови й змусили мене до тої дописи, що наробила стільки шуму.

Гр. Ковальчик сам стверджує, що в моїй дописи є богато слів гіркої правди. Та я ніяк не погоджуюсь з виводами щодо робітника і його заробітньої платні. Правда й те, що робітник більше вартує ніж 25 дол. Але, чи ту надвижку своєї вартости він одержує? Вона зісталась як дохід властителя шапи. А то, що деякий робітник, мимо низької заплати, мимо купи дітей всеж таки зможе вижити й ще дещо зложити, то ці ощадности повстали наслідком недоїдання, його низького уровеня життя, невиховання як слід дітей. Гр. Ковальчик каже дальше, що не робить ріжниці, в чиїх руках би капітал не був; він являється національним добром. Це помилковий погляд, бо якраз наш нарід мав змогу переконатися, що то значить „національне добро", коло якого він весь свій вік коротає стільки, скільки той віл, що дістане стілько борошна, щоб міг тягнути панське ярмо. Чиж урядник, що працює в банку, і банкир, який є властителем банку, є рівні і ті самі особи? І що з того нації, а в ній і тому урядовцеви, що банк знаходиться в границях його краю? Користується тим добром головно тільки банкир. А нації до того зась! Правду сказав гр. Ковальчик, що не маємо міліонерів, а вже нам вони в горлі стоять. Не маємо і нехай таки нас Бог боронить перед ними. Не міліонерів нам треба, а рівноваги між працею а капіталом, в тім розумінню, щоб капітал вдоволявся меншими доходами а робітник одержував красше життя за свій труд. Самі знаємо, що ріст міліонерів вгору є відворотно пропорціональним до робітничої заплати. В моїй дописи було дійсно богато слів гіркої правди. Та тої правди українські бизнесмени не знайшли. Коли вони в оден голос відкидають всяке прикре слово, спрямоване на поправу взаїмовідносин між українським загалом а нами, то тим вони не поправлять тої ситуації, на яку самі нарікають. Після того шумугаму ледви чи хто сяде і візьме за перо, щоб вкинути свою увагу в ту загальну справу. В мене не було на гадці ганити наших бизнесменів; я хотів спонукати їх провірити їх відношення до клієнтів. Та бизнесмени в оден голос закричали, що в них все в порядку. Як так, то звідки беруться ті причини, що на них нарікаете? Оден бизнесмен пише: В ресторанах є такі гасла: „Коли вам подобається обід, скажіть о тім вашим приятелям; коли ні, скажіть нам". Мудра думка, тільки чому то п. п. бизнесмени не кажуть своїх болів на вухо таким Українцям, що їх минають, а йдуть до чужих? А може бути, що оден одному висказавби „свій біль" і сталиб знов приятелями? Колиж самі бизнесмени вдарили в дзвони, то повинні сподіватись, що їм віддзвонять. Инший бизнесмен каже, що наші костумери не то, що по місяцеви не віддають, але і по рокови не платять. Ну, і хтож тут винен, що кредит псує відносини? Дайте на кредит тому, хто на него заслугує, хто показався справним в заплаті. Хтож показав себе добрим до взяття, а лихим до віддавання, тому не дайте кредиту.

Патріотизм тоді зробить українського бизнесмена першим перед чужими бизнесменами, коли він буде держати бизнес на тій площині, що його конкурент, чужий бизнесмен. Колиж ви, українські бизнесмени, того не зробите, не кидайте визову всему загалови, бо він так само шукає економічної вигоди як і ви, одиниця, чи там торговельна кляса.

Деякі бизнесмени знов жалуються, що їм ставиться високі вимоги. Я не чув і не читав ніде в Свободі, щоб хтось спеціяльно підбичовував бизнесменів, щоб вони складали більше, бо більше мають. Як хто часом і піднесе свій голос то таки з кругів самих бизнесменів. Ну, а вони себе краще знають.

На закінченне подам таке: Торговля подібна до конкурсу. Хто запроєктує красшу будівлю за найдешевші гроші, тому і віддають будову. Хто продасть товар за дешевші гроші, як той, що продає такий товар за дорозші гроші, той здобуває покупця. Того повинні держатися і наші бизнесмени.

Не роблю нашого загалу ідеальним, але нехай і бизнесмени признають де-які свої блуди, тоді ми будемо купувати в них, а вони будуть нам продавати. Тоді будемо ми мати почуття, що сповняємо наші обовязки супроти наших братів, яким дійсно не дуже то солодко сидіти від світання до смеркання в шторі, а й вони будуть мати почуття вдоволення, що зможуть не гірше поставити свій бизнес від бизнесменів других націй.

М. Безкоровайний,
Сиракюз, Н. Й.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — СЕ СИЛА. — ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІЙШИЙ ЦІННИК КНИЖОК

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

—o—

ПІТСФІЛД, МАСС.

Ліквідація Гетьманщини.

Недавно відбулися у нас збори гетьманської Січи, на яких явилося 20 осіб і 5 членів Січи. На сі збори прибув з Ню Йорку також і сам отаман 5 округа, Петро Римар.

Пан отаман виступив на сцену й замісць сказати щось про край, школу чи инші питання, що нас цікавлять, почав розпинатися за гетьманом П. Скоропадським, неначе за рідним татом або як стара Горпина за своєю петрушкою на базарі. І вихвалював він, вихвалював того гетьмана, аж гидко було слухати таких незаслужених славословій для того, який сам хотів віддати український нарід під обух Москви, проголошуючи федерацію України з Росією. Після слів д. Римаря, Скоропадський це одинокий володар української землі, якому всі мусять піддатися, а він буде нас милувати, а головно карати, як вже карав наших селян, в часі свого короткого панування на Україні. Шкода лише, що не було на тих зборах самого гетьмана, бо з певністю завісив би на грудях п. Римаря з три медалі, за його пусту балачку. Накинувся п. отаман і на У. Н. Союз і на „Свободу", яка йому не сподобалася, тому, що не робить „прийдіте поклонімся п. гетьманови". Також і наш найбільший по Шевченкови письменник і поет, Іван Франко, не сподобався п. отаманови за те, що він працював в одній радикальній польській ґазеті, яка, мимоходом кажучи, тоді, як він у ній працював, дуже прихильно відносилася до Українців.

Та забув п. отаман за те, що Франко, не могучи найти хліба у своїх, мусів його шукати у чужих, а ті його радо приняли, уміли оцінити його письменницький талан. А де тоді були наші гетьманці і наш гетьман, як Франко з родиною примирав з голоду й шукав хліба у чужих? Чи не обтирали вони покоїв російської цариці й не посміхалися з „хахлацької мови", „мови пастухов і свинопасов"? Але Франко, працюючи для чужих, працював рівночасно й для своїх, хоч більшість своїх погорджувала ним задля його радикальних поглядів. Вихвалює п. отаман д-ра Назарука, забуваючи про те, що він не має сталих поглядів і засад, бо що раз хвалить, те опісля ганить і знеславлює. Будучи редактором Америки та дістаючи добру платню, вихвалював він священиків, а приїхавши до Берліна, забув за тих, що його приймали й угощали як дорогого гостя, та давай ганьбити їх та називати „муншайнерами".

А що до д. Медведя, то радив би я йому піти ще до гетьмана до Ванзе, на науку, а тоді вже зможе ліпше боронити гетьмана й скорше заслужить собі на медаль.

Успіху з того віча, річ ясна, не було для гетьманців ніякого. Бо раз, люде не прийшли, а ті, що були, похитували сумно головами.

На тім і закінчиться історія гетьманщини в нашій громаді. Другий раз вже п. Римар сюди не заглянe, бо сам бачить, що наші люде тут свідомі і з гетьманськими штучками тут нічого не втнеш.

Петро Шульган,
член 150 від. У. Н. С.

ЯК ОРГАНІЗУЮТЬ ПОМІЧ ДЛЯ ПОТЕРПІВШИХ ВІД ПОВЕНИ.

Перт Амбой, К. Дж. Народне Віче в справі допомоги нещасним жертвам повені на Західній Україні відбудеться сеї неділі, **дня 2. жовтня,** о год. 2.30 по пол. в Українській Галі при Стейт Ст. Говорити будуть: **др. Л. Мишуга і місцеві бесідники.**

Гартфорд, Конн. Масове Віче в справі допомоги потерпівшим від повені в Західній Україні відбудеться в пятницю дня **30 вересня** в галі 27 Олбані Евню, год. 7. вечером. — За Комітет: А. Курило.

Катехит: Длячого називаємо місце побуту перших людей раєм?

— Бо там була тільки одна жінка!

Д-р Роман Секела.

ГОРІ ІМІЄМ СЕРЦА!

При нагоді полагоджування своїх канцелярійних справ подорожував я недавно по західній области ріки Сяну. Я відвідав місто Тарнів, де створилася в свойому часі конституція УНР, де був штаб головного отамана та де ще до нині перебувають на важкій роботі петлюрівські старшини.

Маючи много часу до розпорядження, завернув я у давню часть міста на ринок — а відтак до латинської катедри, що її поставили Тарновскі і Шпиток Ярославскі в память побіди над Німцями під Грунвальдом і Таненбергом. Сама катедра не представляє свобою ніякої артистичної вартости — але у її середині по лівій стороні головного престола в гору на висоту поверха двигається бараковий памятник цего, що покинув віру предків та свій нарід — Януша, князя на Острозі, тарнівського графа, каштеляна білоцерківського, канівського, переяславського, богуславського, який ще за свойого життя велів собі поставити оцей памятник — а відтак написати на ньому на вічну память і заохоту для таких, як він: Primus ex ducatu Ostrogiae Catholicus — ревний ширитель католицизму і, розуміється, польськости... Побіч цього памятника стоять ще другі, які не можуть, бо не мають чим, когонебудь цікавити...

Вийшов я з похиленою головою і думав собі, що літа та століття минають, а памятник, хоч як величний, розвалиться і у порох переміниться, але у старих літописях та у памяти грядучих поколінь на все полишиться спогад, що син великого батька не пішов його слідами — а навпаки, зрадив і покинув свій нарід...

Раннього ранку розпращався я з Тарновом. Вертав на схід. По правому боці залізничого шляху дивилися на мене зарослі руїни тарнівського замку і резиденція давних українсько-литовських князів Сангушків. Потяг понів мене дальше... Внедовзі опинився я вже на території старинного, преславного галицького князівства побіч „білої води" — над Вислоком. Пісковата рівнина — а десь далеко чорніють ліси, що полишилися ще може з тієї великої гущавини, в якій держали сторожу залізні полки Ярослава Осьмомисла...

В Ряшеві треба мені було вичікувати декілька годин на злуку поїздів. Жидівське місто, некарне, брудне... Однак у тому місті, що було останнім стратегічним городом галицької области від ляцької сторони, переховуються ще до нині українські традиції!

Давна польська держава, положена здебільша на пісках та на неродючій землі, намагалася за всяку ціну, приперта Німцями, поширитися на схід — і головно лише завдяки невгідній череді наших бояр та їхній проклятій амбіції зуміла захопити землю, текучу „медом і молоком", яка цього часу відносно до загальної цивілізації і культури стояла безперечно вище неї. Мабуть головно по цій причині не були наші сусіди в силі, з виїмком кількох повітів, посунутись вперед своїм винародовлюючим походом... Що правда, відійшли від нас вельможі і бояри, — спольщилося прибите, зубожіле міщанство, — але залишився пень могучого дерева, який знову випустив свіжі віти; лишилося простолюддя. А й деякі з тих, що сияю обставин — після майже сімсотлітньої страшної боротьби — погорджувані і забуті, ніким не піддержувані, говорять вже нині по польськи — на дивне диво почувають себе Українцями східного обряду та на кождому місці дають свідоцтво правді — організуються, закладають культурні і політичні товариства.

В костелі Домініканів у Ряшеві — мабуть переробленім із давнього українського монастиря, на що вказувавби і спосіб будови у виді нашого хреста — находиться чудотворна ікона Божої Матери невідомого артиста, замітна та цікава тим, що кругом неї намальовані селяне в типових українських одягах. Донедавна видко було ще на стінах тієї святині виразні українські написи.

Передміетє Ряшева зветься до нині „Руське Село" а кілька кільометрів від Ряшева є наша парохія „Залісе", де люди говорять виключно по польськи, але є ревними Українцями та дають вельми радо жертви на українські цілі. Виставили і вони собі недавно гарну муровану церкву, а до молитви вживають українських книжок, друкованих латинськими буквами.

Всюди по містах по тамтому боці Сяну — в Каньчуці, Лежайську, Радимні та вкінці й у Ярославі бачимо величні муровані церкви, мовби катедри. Наші західні брати хочуть цим чином зазначити свою любов до східного обряду й бояться мабуть, аби з часом не залило їх польське море, тому ставлять такі гарні святині...

Мій товариш подорожі, який з Лемківщини їхав у равський повіт на нову парохію, розказував мені, що його батько, міщанин з Каньчуки, не вмів ані слова говорити по українськи, а він сам ходив до ґімназії в Ряшеві і Яслі. Однак батько був українським патріотом і взяв, хоч бідний, свойому синові інструктора, який учив його по українськи — і син не пропав для свойого народу. Відтак розказував також, що в його бувшій парохії, на Лемківщині, пренумерує український часопис кільканацять господарів, читають його від дошки до дошки, та все з тугою чекають на вісти зі сходу, з того сходу, який рішучо замало занимається справами наших західних окраїн, що потребують доконче помочі, хоч може й невеликої, аби сотворити кріпке заборolo проти хресного походу на українські землі...

В золотих проміннях заходячого сонця заблестіли переді мною високі бані і хрести ярославської церкви, побіч якої стоїть на горбку славна колись колеґія оо. Єзуїтів — тих монахів, що стільки лиха спричинили нашому народові. Нині ця колеґія вже в руїнах, розбирають її підприємчиві Жиди, і тільки височенна вежа дивиться хмарно на своє окруження. І тільки рік-річно приїздять туди якісь монахи, — Єзуїти — сходять до підземеля, де є повно домовин — в якій цілі та пощо, невідомо...

Люде говорять, що в костелі цієї колеґії — в його мурах — замуровано домовину з тлінними останками князя Константина Острожського, що їх потайки спроваджено з Волині, та тому так замуровано, щоби православні їх не забрали... Скільки дивних спогадів прийшло мені у цій хвилі на гадку!

За часів сильної ще тоді польської річипосполитої поставили були цю колеґію, щоби ширити польську культуру „na kresach".

Вона вважалася одною з найгарніщих шкіл у Польщі. Вчилися в ній сини шляхтичів і багатих міщан. Туди заїхав також на науку малий бистрий хлопець, про якого каже літопись, що підчас походу на ворога „ішов та дивився розуму свойого великими очима"... Зпід чудового українського підсоння опинився він серед темних, непривітних мурів, і певне нераз прийшлося йому слухати зневажливих, глумливих бесід на його нарід, на це все, у чому він зріс та що так дуже полюбив. А він мовчав і в глибині молодечого серця ховав свій біль та відразу до свого окруження. Тільки тихим вечором, коли синя мряка підвелася від Сяну і легкий теплий вітер приніс з далекої України запах квітів та спогад мрійливих вишневих садів — ворушилося гаряче молоде серце і кипіло болем і люттю. Відтак вертав він поволи до своєї кімнати і довго в ніч сидів над книжкою та від своїх хитрих вчителів переймав всі їхні тайни.

Літа минули, обставини дещо змінилися, із колишнього пильного, смирного ученика виріс серед полумя, серед гуку гармат і самопалів „belli civilis auctor rebellium Cosaccorum et plebis ukrainensis dux" — великий гетьман всієї України — Богдан Зиновій Хмельницький, якому певне нераз нагадувалися молоді літа, які перевів у ярославській езуїтській колеґії...

Нинішні часи дещо схожі з часами перед появою геніяльного гетьмана. Ворожі зусилля намагалися тоді затерти слід нашого істнування, відбирали нам нашу прадідну землю і школу, втискались у церковне, ба навіть родинне життя. Всі ці заходи відбились о залізну груд нашого многострадального народа. По темряві мусить засвітити світло, по непривітній ночі мусить прийти ясний, вимріяний день. Тому, сперті на робучому народі, на цих гранітних підставах, що їх не порушать і брами пекла — „Горі іміем серца"!...

Влодзю, чому ти не сказав мені, що був у школі караний?

Бо, прошу мамусі, татко дуже часто говорять, що жінки не повинні всього знати.

—o—

В ресторації.

Гість: В цьому яйци, що ви мені подали, було курятко.

Кельнер: Не турбуйтеся, добродію, ми вам і так дорожше не почислимо.

МІТІНГИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ЧЕСТЕР, ПА. Тов. Запорожська Січ, від. 388, повідомляє всіх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, дня 2-го жовтня ц. р. о год. 2-ій пополудни. Проситься всіх товаришів прийти на час. Довгуючих проситься вирівнати свої залеглости, бо в противнім разі будуть суспендовані. Також проситься тих, що єще не зложили своєї жертви на Сиротинець У. Н. С. за 1926 рік, щоб були ласкаві зложити. — Г. Мисишин, голова; П. Бринтілевич, скарбник; Мих. Дмитриків, писар.

ТРЕНТОН, Н. ДЖ. Тов. Вільні Козаки, від. 116, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів і членкинь, що місячний мітінг відбудеться в неділю, дня 2-го жовтня, о годині 2.30 попол., під ч. 839 South Broad Street. Довгуючі члени нехай вирівнають свої вкладки. Рівнож проситься охотників, котрі хотіли вступити минувшого місяця до Товариства, щоби прибули на мітінг в цю неділю і вписались. Тепер приниаємо без вступного, тож користайте з нагоди. На сім мітінгу виберется комітет до збирання жертв для наших рідних братів в Галичині. — О. Михальчишин, предс.; П. Беркин, кас.; П. Стадник, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Укр. Тов. Жеребецька Любов, від. 144, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів і членкинь, що тривартальні збори відбудуться в суботу, дня 1-го жовтня, точно о год. 8.30 вечером, в салі У. Н. Дому, 217-19 Е. 6-та ул. Обовязком кождого члена явитись на сих зборах, бо маємо много справ до полагодження. Також пригадується довгуючим членам, щоб заплатили свій довг, бо в противнім разі будуть читані по імени. Проситься тих членів, котрі ще не зложили жертви на Сиротинець, щоб були ласкаві зложити на сім мітінгу. На мітінгу будемо приймати без оплати вступного до Тов. і У. Н. Союза. Неявившийся на сих зборах член заплатить 1 дол. кари, а урядник 2 дол. — Василь Фурик, пр.; Дмитро Федун, кас.; Дмитро аЧйка, секретар.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ.

КЛІВЛЕНД, О.

Братство У. Н. Союза $100 для потерпівших від повені.

Братство св. Петра і Павла, від. 102 У. Н. Союза взяло під увагу на своїм мітінгу дня 18. вересня голос розпуки рідного краю і ухвалило від себе $25 як добровільну жертву для потерпівших від повені.

Та члени Братства заявили, що треба вислати $100 та що вони доложуть зі своєї кишені, бо тепер не приготовані на таку збірку.

Братство вислало отже негайно до Обєднання $100, бо певне, що члени ту суму зложать. Імена жертводавців будуть оголошені пізнійше.

М. Бусько, секр.

МОНТ КАРМЕЛ, ПА.

Збірка в церкви на потерпівших від повені $110.

В тутешній укр. гр. кат. церкві св. Ап. Петра і Павла переведено дня 18. вересня збірку для потерпівших від повені і зібрано $110.

Треба зазначити, що жертви давали радо як галицькі Українці так і закарпатські.

І. Ворган.

КАРНЕГІ, ПА.

Тов. У. Н. Помочі для інвалідів.

Товариство „Січ", від. 50. У. Н. Помочі бажало також причинитися до будови Дому Українських Інвалідів у Львові. По щирих словах гром. С. Харітана висигнувано на ту ціль $25 та вислано їх до Обєднання в Філаделфії. Збірка між членами розпочалася і ми маємо надію, що зберемо більшу суму.

З. Чайка, секр.

МАЙНЕРСВИЛ, ПА.

На інвалідів.

В укр. гр. кат. церкві св. о. Николая переведено збірку на інвалідів в краю і зібрано $8.20, які відослано до Обєднання. Вправді мала це збірка, але це тільки початок. Незабаром надіємося зібрати більше.

Ю. Дронюк.

АЛБІОН, Р. АЙ.

Примірне весілля.

В громадян Стефана і Анни Сорокатих відбулося весілля їх сина Василя. При весільній забаві, яка відбулася дня 4. вересня чесна господиня Анна Сороката сказала кілька слів до гостей і згадала рідну землю, а між иншим і наших нещасних калік інвалідів.

Гром. Стефан Шевчук занявся збіркою, а чесні гості зложили $25, які відослано до Обєднання з призначенням для інвалідів в краю.

Жертвували: по $2.00: Ст. Сорокатий, Б. Куровський, Ів. Куровський, Мих. Заяць; по $1.00: В. Сорокатий, Ів. Сорокатий, М. Кармазин, П. Садовський, Ст. Шевчук, Анастазія Шевчук, П. Павлишин, Варвара Павлишин, С. Мельник, М. Совецький, Н. Герман, С. Стойко, Стефанія Сороката, Анна Совецька, П. Казан, П. Заяць.

КЛІВЛЕНД, О.

З забави на Дім Укр. Інвалідів.

Недавно зійшлися до хати гром. Дмитра Старявського гості на забаву. Гром. Петро Поливчак сказав при тій нагоді кілька палких слів про наших героїв, а присутні відповіли на ті слова жертвами.

Зібрано $22.25 і вислано до Обєднання з призначенням на Дім Укр. Інвалідів у Львові.

Жертвували: П. Корпан $2.00; по $1.00: Д. Старявський, П-ні Ред, И. Шмит, Г. Бугайчик, П. Коваль, П. Поливчак, І. Жук, М. Сорочак, М. Жук, І. Мазур, Ф. Литвак; по 50 цнт.: В. Тарчин, І. Поливчак, М. Гуменицький, С. Морозович, Ф. Мораль, А. Мораль, Г. Кальницький, В. Бохонок, П. Садовський, С. Данилик, Т. Вендер, С. Лежан, Ф. Гірях, М. Марціняк, А. Марціняк, П-ні Гуменицька, К. Осадчук, Д. Шміт; М. Бучинський 25 ц.

П. Коваль.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Для О. Кобилянської.

Жертвували: В. Ярич $5.00; Латиш Вашкін $2.00; Росіянин Шатароф $1.00; по 50 ц.: Максимович, Гриник, Корнат, Анна Сивець, Іванна Скуба, о. Іваницин, В. Гук, В. Ярема, В. Куцик; Приймак 40 ц.; Е. Ляхович 35 ц.; по 30 ц.: Камінські, Р. Красновська; по 25 ц.: Н. Воробець, Д. Воробець, Близнак, Д. Галичин; п. Матис, п. Петрів, І. Грицишин, Н. Грицишин, Каришин, п-ні Савіцька; по 20 ц.: Марко, Турані, Прохорович. Дрібними датками 30 ц.

Разом $17.25.

Збірка прийшла з гуцульської пушки, яку дарувала п. М. Скубова з Ню Йорку. Зібрано на пікніку укр. православної церкви і „Січи".

ЗАГАРТУВАННЯ.

Завдяки Кнайповому лічненю зимною водою поширилося значно загартування людей проти впливу температури і проти недуг. Але ще нині під загартуванням розуміють: холодні туші, обливання і купелі, тому не дивота, що неодин воліє радше набавитися нежиту (катару), ніж мав би піддаватися таким „мукам". Та в дійсности нині переводиться загартування цілком інакшим, лекшим способом.

Під загартуванням розуміємо скоре приноровлення тіла до змін температури. А вільний воздух усе має такі зміни, навіть у найгорячіший літний день. Зміни температури наступають наслідком нечайного охолодження після далекої бурі, мряки і роси. Навіть літом у переповненому залізничому вагоні нераз є протяг. Треба отже лише призвичаїтися на такі зміни температури.

Як обявляється перестуда? Вона наступає наслідком надмірного охолодження шкіри, а обявляється катаром, кашлем, запаленням шиї, ух, катаром жолудка і т. д. Наслідком перестуди відпорна сила організму так дуже малїє, що він піддається всяким заразним недугам. Заразні недуги є всюди у воздусі, в носі, устах, горлі і кишках. Одначе при правильних відносинах вони не викликають хоробливих змін. Щойно як обіг крови зазнає перешкоди наслідком нечайного охолодження, бактерії зачинають свою руїнницьку роботу. Легка перестуда може спричинити тяжку недугу. **Треба отже берегтися перед перестудою. Але не так, що оминаємо свіжий воздух і холодний вітер і що зодягаємося в теплий (трикотові) сорочки, теплий одяг і хустки. Цим способом осягаємо противний результат.** Власне ті, що пересиджують у замкненій хаті більшу часть свого життя у рівномірній температурі, найскорше піддадають перестуді. Протяг між дверми і вікном вистарчає, щоби такі люде набавилися нежиту. Вони вічно перестуджені, бо не навчилися приноровлюватися до найменших змін температури. Хто перебуває часто на свіжому воздусі, на вітрі, той є загартований. Бачимо це у моряків. А також загартування тіла, щоби було відпорне проти перестуди, нетяжко осягнути. Треба перебувати часто на вільному воздусі. Лише в деяких випадках це вже запізно, коли людина сильно занедужала. Загартування повинно відбуватися від ранньої молодости. Вже з новонародженою дитиною можна почінати — коли вона здорова і сильна. Що ми самі або наша дитина „непривична є до воздуха або за „ніжна", то це, звичайно, є наслідок занадто великого розніжнення. І легко можна прийти до рівноваги, коли дитина навикне до воздуха і сонця. Тіло стається тоді відпорнійше. Купелі зимною водою є тут зайві, а навіть шкідливі. **Ціла тайна загартування це повільне призвичаювання шкіри до воздушних і сонішних купелів і до ношення легкого одягу, що перепускає воздух.**

Літом не тяжко зачати загартування. Воздушні купелі від 5 до 10 хвиль на забезпеченних від вітру місцях, в кімнаті при на остіж відчиненому вікні або на бальконі — це для ніжного організму початок загартування. Поволи треба продовжувати таке загартування, а тоді вже тіло може знести вітер і холод. Чим людина молодша, тим повільніше повинно відбуватися загартування. Немовля не треба зараз ціле виставляти на воздух. Спочатку повинні бути відкриті лише ніжки, а з часом усе більше тіла, вкінці вже і ціле тіло. Завдяки такій повільній воздушній купелі діти можуть літом ходити голі або лише в трикотових штанятках, а прикривати їх треба лише підчас сну. Воздушні купелі можна брати в якунебудь пору. Якась недуга не повинна знеохочувати до дальших купелів. Коли недуга проминула, треба далі продовжати воздушні купелі, але обережно, у захисті перед вітром. Самособою, що воздушні купелі слід вихісновувати для тілесних вправ (руханки). Діти повинні свобідно бавитися. То для них найкраща забава. Дорослі повинні вправляти систематично. Коли кінчимо купіль, треба тіло натерти вохкою губкою і витерти рушником. Загартування набирає ще більшої вартости, коли тіло виставляємо на ділання сонішних промінів. Бо сонішні проміні ділають знаменито на переміну матерії й обіг крови. Але при сонішних купелях треба бути дуже обережним. За сильна сонішна купіль спричиняє спалення шкіри, горячку і ін. Біляві люде (бльондини) і малі діти з ніжною шкірою мусять передовсім уважно брати сонішні купелі, щоби шкіра їх охоронилася сама. Найбільше повинні використовувати дні не дуже сонішні. Діти повинні часто ходити без капелюха.

Учитель: Коли гріш найліпше процентуєтся?

Ученик: Як його зараз позбудемося.

ТУРКИНІ НА ПЕРШОМУ БАЛЮ.

В Царгороді модерні західні звичаї приймаються скоро. Не так легко пішло в менших турецьких місточках, де прийшлося побороювати звичаї, усвячені століттями. Але турецький уряд видає розпорядки, що все має бути по новітньому, тому і менші міста мусять приноровлюватися до того. Англійка Грація Елісон описує перший баль у старому азійському місті Конія, що ще недавно було місцем танцюючих дервішів. „Населення міста Конія не знало зовсім, як уладжується баль, як прийшов приказ уладити його. Майже ніхто з мешканців м. Конія не бачив міста, в якому є дансінги. Тому все треба було спроваджувати з Царгороду. Кілька низьких кімнат у готелі прибрали килимами, подушками, фанами, цвітами. Військо дало музику, богато жінок самі пошили собі сукні по найновішим модам. Найважніще питання було: з рукавами чи без рукавів? І це питання поділило населення міста на два табори. Наджі бава, визначний Турчин згодився, щоби жінки прийшли на баль із відкритими головами, з декольте, але ніяк не міг згодитися, щоби без рукавів. Але побідила таки Наджі беєва жінка, яка хотіла, щоби жінки прийшли на баль у сукнях без рукавів. Та богато жінок не могли зважитися піти за її приміром. Богато прийшло з високо запятим ковнірцем і в турбані. Деякі не важилися розлучитися з плащем обшиваним футром, які носять тамошні жінки. Ще інші не хотіли з ніким танцювати, лише зі своїм чоловіком. Оден високий урядовець питався чоловіків, які поприходили без своїх жінок: „Де твоя жінка?" „Вона дуже змучена" — відповідав чоловік. „Іще нині пополудні бачив я її ще зовсім здорову" — відповідав гостро урядовець. Усі, що не могли належно оправдатися, дістали строгу нагану й уходили за „підозрілих". Оден молодий офіцир, що прийшов без своєї жінки, міг лише так оправдатися, що доказав, що вона не має балевої сукні. Коли на балю зявилася Англійка Елісон із товаришкою, застала всі Туркині в одній кімнаті, гаремі, а мужчин в іншій кімнаті, селямлику. Не могли побороти минувшини. Розмовляли лише пошепки, почували себе дуже ніяково, ледви важилися танцювати одна з одною і ждали неспокійно раннішньої зірниці, що зробила „кінець тому першому балеві".

КОЛЬОНСЬКА ВОДА, ПУДЕР І КАРМІН У БОЛЬШЕВИЦЬКОГО РОБІТНИЦТВА.

У фабричнім місті Орехово-Зуєво біля Москви радили над модними маніями і глупостями серед робітничої молоді. Матеріял для тої наради доставила сама фабрика споміж робітників і робітниць. Між іншим виявилося, що молодіж із своєї скромної платні 17 процентів дає на вино а на книжки лише ½ процент. На моду й одяги большевицька робітнича молодь видає 20 процентів свого заробітку. При цьому звичайно миється лише 10—12 процент робітництва. Зуби чистить лише 30 процент, а 88 процент робітниць пудрується, але зате 8 процент їх не вмивається. Ці вісти подає кореспондент московської „Рабочої Газети", який відвідав богато кооператив і робітничих товариств. Кожда кооператива продає денно кілька коробок кармину до уст, кілька коробок дешевого пудру і кілька фляшок кольонської води. Директор кооперативи сказав, що таких товарів найбільше розходиться.

Доперва з початком 19 століття почали шити окремі черевики на праву й ліву ногу.